

sospitar-ne una si és que fos un mot mossàrab: potser ÜVÜLA 'raïmet', admetent que el mossàrab cedís a una pròtesi davant la *u-* inicial, canviant-ho en **ubbla* (cf. *vuit*, *vui*, cat. ant. *vull* per *ull*, *vora* < *ora*, etc.), i que els moros vagin alterar-ho en *burba*, amb llurs canvis habituals de *v* en *b* i *br* > *rb* (com *Llavarco* < *LAVACRUM* i anàlegs). En fi també fóra concebible que *esbovorat* = *esbravat* (veg. *BAF*) es vagi canviar en *esbubrat* > *esburbat*, cf. fr. *une évaporée* 'una ximpleta, una noia frívola'. No goso decidir, car al capdavant també és possible que les dues etimologies últimes tinguin part de veritat, i que la tercera s'alterés per influència de la segona.

DERIV.: *Esburbament*. *Esburbadesa*

Esburgar, V. *bruc* (o *furgor*) *Esburjonar*, V. *burxar* *Esburxategar*, *esburxoncada*, *esburxoncar*, V. *burxar* *Esburs*, V. *bursada* (*BURXAR*) *Esbusnada*, V. *busnada* *Esbutern*, *esbuternar*, V. *botern* *Esbutzada*, *esbuzament*, *esbutzar*, *esbutzegada*, V. *esbotzar* *Esc*, V. *esca*

ESCA, 'matèria seca inflamable, feta amb el bolet d'esca', antigament també 'esquer', acció encara usual a les Illes: del ll. *Ēsca* 'aliment', que ja en la baixa època va pendre el sentit d'encendre, prenent-lo com a 'aliment del foc'. □ 1.ª doc.: 2.ª acc., fi S. XIII; 1.ª acc., princ. S. XV.

Amb aquella ja apareix en Lull i en Eiximenis, i seguí freqüent i general a l'Edat Mitjana: «--- mostrant-se als dolentons que entorn los van, e havent de lur *escha* testat, los prent ---», *Corbatxo* (S. XIV, *BDLC* XVII, 37); «quan volen pendre lo peix, prenen l'am e meten-hi de la *escha*», StVicentF (*Serm.* I, I, 284.9); «de coha 'n l'am / may hi donist, / e conequist / que la lur *esca* / no t'era bresca / ni canyamel, / ans era fel, / amarch donzell / ---», JRoig (*Spill*, 6531); on ja apunta la moderna acc. figurada 'incentiu'.

Encara avui segueix emprant-se *esca* per a l'esquer del pescador, a les Illes, almenys a Mallorca i Eivissa: «bona *esca*, bon peix», màxima popular en aquesta («El Pitiuso», 1967, p. 9); mentre que en el Continent es va generalitzar *esquer* després de l'època clàssica; però fins a primers del S. XV, encara StVicentF, no sols usava *esca* amb aquest valor i el de la d'encendre, sinó que per a ell *esquer* era només el dipòsit on es posava l'esca d'encendre: «si yo tenia ací un foguer e volia encendre foc, veus que pendria la pedra e l'esclavó e --- devallaria lo foc en la escha --- la pedra de Jesuchrist --- lo feret és la lengua del preycador, lo *esquer* on està la *esqua*, és la plaça de la preycació ---» (*Serm.* I, 142.25); i així seguia encara cap a la fi del segle següent, car OPou posa *esca* entre *acevar* 'escar' i d'altra banda *canya*, *llinya*, *ham* (*TbPu.*, 66).

El canvi degué obeir a un desig de claredat per evitar un terme de sentit equivoc, car si bé generalment es féu donant a *esquer* un sentit nou, al mateix impuls es deuria la creació del masculí *esc*, que

veiem en textos dels Ss. XIV i XV.

De l'acc. 'matèria inflamable ---': «no dura poc / ser menstruoses / --- / del drap que-s muden / fetilles fan: / del que-n roman / may bon paper / d'ell se-n pot fer / --- / si-l cremaràs / may clar flameja, / tost-temps blaveja, / no-n val res l'*esca*», JRoig (*Spill*, 9669); «pedra foguera --- esclavó --- *esca*: fomes, de bolets secs ---», OPou (*TbPu.*, 220); «me diuhen qu'encengui llum / --- m'arrenqui de mon foguè - pedra y *esca* qu'hi portava / ---», cançó popular dels Pirineus orientals, MilàF (*Romllo.*, 128.7). La pronúncia és amb è en cat. or. (incloent-hi els parlars de la zona xipella: *mistos d'éska* a la Poble de Cérvoles, 1935); *éska* en cat. occid., fins a Cardós i V. Ferrera i fins a Ribagorça («allí fevan *ésca* amb la que crían els abres», Viles de Turbó, 1965); *éske* a les Balears («bolets d'~», Banyalbufar, «s'empra la canemauixa per fer ~ i encendre el tabac», Ferreries, 1964).

Vaig estudiar i documentar a fons en el DCEC (YESCA) totes les qüestions etimològiques i romàniques relatives a aquest mot; i particularment a l'antiga hipòtesi, ja superada avui, que en el sentit d'aliment del foc' fos un mot germànic diferent del llatí; bastarà essencialment remetre-hi. Com allí demostro, no hi ha cap testimoni ni cap indicí ferm de l'existència de tal mot germànic. El ll. ESCA es documenta en la nova acc. des del S. IV. L'explicació semàntica per la idea d'aliment del foc' és ja la que donava St. Isidor «quod sit fomes ignis et nutrimentum»; i altres autors d'aquell temps (Valeri Màxim, Justí, Suidas) donen a l'esca noms llatins o grecs com *nutrimenta ignis*, que signifiquen el mateix.

DERIV.: *Escar* 'proveir o armar d'esquer' [*aescar*, Lull: «los pescadors --- *aesquen* los ams ab pex», *Contempl.*, 117; *escar*, oblidat pels diccs. fins al S. XX], degué ser, però, antic, car és general almenys en el Princ. [Costa de Llevant, 1915] i les Illes («naltros sempre *eskám* de peix: o de calamar o de sípia, segons la classe de palangre», em deien a Cabrera, 1969).

D'ací el derivat postverbal *esc* 'esquer' [Barcelona, 1373], forma preferida en part en la costa valenciana, des d'Ulldecona (*AlcM*) fins més enllà almenys de l'Albufera («els fartets i samarucs no servixen per a *esk*, però la gambússia sí», Palmar, 1962), i ja usat per JRoig: «les peixcadores / grans robadores / són d'entradós, / de caladós / e bruginès; / al vendre, més: / peix de fer *esch* / venen per fresch ---» (*Spill*, 7449, amb comentari de Chabàs). *Escada*.

Per la seva banda, des d'*esquer* es va formar el verb *esquerar*, que usen alguns localment a la Costa de Llevant per a 'posar esquer a l'ham', però que en cat. occid. i Cardener pren el sentit de 'criar, nodrir' parlant especialment d'ocells, però també s'estén a plantes i fins a infants; i d'aquí, passant per la idea de 'alimentar ocells fins que ja se l'acampen', pot arribar a 'emancipar-se' o 'salvar-se d'un perill', com defineix Porcioles per a la Vall d'Ager, afegint: «se diu principalment dels aucells que per les seves pròpies forces fugen del niu; d'una cosa o persona que hagi es-